

| SSL65 | 19.02.2016 | ISSN 2408 0055

Ήρθε Γράμμα στο Σχολείο

**Παγκόσμια Ημέρα
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ**

20 Φλεβάρη 2015

Η συγκεκριμένη σειρά γραμματοσήμων εκδόθηκε στις Η.Π.Α. το 2012. Μπορείς να μας εξηγήσεις ποια τα κοινά και ποιες οι διαφορές μεταξύ των τεσσάρων αυτών εννοιών; Αν έπρεπε να επιλέξεις ένα από τα τέσσερα να σε συνοδεύει σε όλη σου τη ζωή τι θα διάλεγες;

Παγκόσμια Ημέρα ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Επιστολή προς την Εκπαιδευτική Κοινότητα

Στις 20 Φλεβάρη κάθε χρόνο γιορτάζεται η Παγκόσμια Ημέρα Κοινωνικής Δικαιοσύνης, με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ από το 2007.

Όπως άλλες θεμελιώδεις αρχές των ανθρώπινων κοινωνιών, η δικαιοσύνη **δεν είναι** μια παγκόσμια σταθερά που γίνεται αντιληπτή με "αντικειμενικά" κριτήρια. Διαπολιτισμικές έρευνες δείχνουν ότι λαμβάνει περιεχόμενο που διαφέρει ανάλογα με τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες μιας χώρας. Το υποθετικό παράδειγμα μιας διανομής κερδών είναι χαρακτηριστικό: Σε μια ομάδα εργαζόμενων φαίνεται καταρχήν δίκαιο να λάβει τη μερίδα του λέοντος εκείνος που είχε την πιο υψηλή απόδοση και, άρα, θα λέγαμε ότι κέρδισε την αμοιβή με την αξία του. Πολλοί, ωστόσο, θα έβρισκαν εξίσου δίκαιο να πριμοδοτηθούν όσοι βρίσκονται σε συγκριτικά δυσμενέστερη θέση και, επομένως, έχουν μεγαλύτερη ανάγκη. Άλλοτε πάλι υιοθετείται η λύση της ισομερούς κατανομής της αμοιβής σε όλα τα μέλη μιας ομάδας, ανεξάρτητα από την ατομική απόδοση ή την ανάγκη. Χωρίς καμία από τις παραπάνω εναλλακτικές (ή τους πιθανούς συνδυασμούς τους) να θεωρείται κατάφωρα άδικη, η προτίμηση της μίας ή της άλλης εξαρτάται –μεταξύ άλλων– από ιδεολογικές παραμέτρους και πολιτισμικά συστήματα αξιών, καθώς και από τη δομή της κοινωνικής διαστρωμάτωσης (για παράδειγμα, συνήθως οι δυνατότητες ευκαιριών για ανοδική κινητικότητα προκρίνουν πιο ατομικιστικές αντιλήψεις περί δικαιοσύνης).

Αν ρίξουμε μια ματιά στο υπόβαθρο της Παγκόσμιας Μέρας Κοινωνικής Δικαιοσύνης, θα διαπιστώσουμε ότι αυτή βασίζεται σε μια διακήρυξη του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας, με τίτλο "Κοινωνική δικαιοσύνη για μια δίκαιη παγκοσμιοποίηση." Γιατί να ασχοληθεί κανείς με την κοινωνική δικαιοσύνη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης; Τα στατιστικά στοιχεία του ίδιου του ΟΗΕ είναι εκκωφαντικά: σε μια περίοδο διαρκώς αυξανόμενης παραγωγής και διακίνησης πληροφοριών, αγαθών και υπηρεσιών, **περισσότεροι άνθρωποι στον κόσμο έχουν πρόσβαση σε κινητά τηλέφωνα παρά σε πόσιμο νερό ή σε εγκαταστάσεις βασικής υγιεινής. Είναι φανερό ότι κάτι δεν πάει καλά στην ιεράρχηση των προτεραιοτήτων...** Στη χώρα μας, η πιο δραματική επίπτωση της οικονομικής κρίσης δεν είναι ότι επέφερε μείωση του μέσου επιπέδου διαβίωσης, μα ότι **διέυρνε τις κοινωνικές αντιθέσεις**: με άλλα λόγια, οι πλούσιοι έγιναν πλουσιότεροι (και λιγότεροι), ενώ οι φτωχοί έγιναν φτωχότεροι (και περισσότεροι). Κορυφαίοι επιστήμονες, όπως ο φυσικός **Στίβεν Χόκινγκ**, υπογραμμίζουν ότι η έκβαση της οικονομικής παγκοσμιοποίησης θα εξαρτηθεί από το ποιος και με ποιο τρόπο θα διαχειρισθεί την κατανομή του παραγόμενου πλούτου. Προειδοποιούν μάλιστα ότι, με βάση την υπάρχουσα κατάσταση, το σενάριο περί όξυνσης της φτώχειας και των ανισοτήτων είναι πιο πιθανό από το σενάριο περί άμβλυνσης των διακρίσεων και δικαιοκατανομής του πλούτου – **εκτός αν κάνουμε κάτι γι' αυτό...**

Από ψυχολογική άποψη, οι πεπειθήσεις περί δικαιοσύνης εξυπηρετούν βασικές ανάγκες των ανθρώπων, όπως η προσδοκία ότι θα τύχουν ίσης μεταχείρισης από τους άλλους, η απόδοση νοήματος σε έναν κόσμο που συχνά μοιάζει παράλογος και η δέσμευση σε έναν κώδικα ηθικής συμπεριφοράς.

Η πίστη στο δίκαιο κόσμο, ειδικότερα, έχει χαρακτηριστεί “θεμελιώδης πλάνη”, με την έννοια ότι πρόκειται για μια πεποίθηση που οι άνθρωποι επιμένουν να υποστηρίζουν ακόμα και όταν η εμπειρία τους διαψεύδει.

Έχει επίσης χαρακτηριστεί “θετική πλάνη”, καθώς χωρίς αυτή δύσκολα οι άνθρωποι θα έθεταν μακροπρόθεσμους στόχους ή θα λειτουργούσαν σε κοινωνικά πλαίσια με κοινά αποδεκτούς κανόνες. Από το άλλο μέρος, μπορούμε να εμπλουτίσουμε την κατανόησή μας για τα κίνητρα που ωθούν τους ανθρώπους σε δράσεις υπεράσπισης ή διεκδίκησης της δικαιοσύνης αν μελετήσουμε πώς αντιλαμβάνονται την αδικία. Όπως και η δικαιοσύνη, έτσι και η αδικία είναι έννοια που διαμορφώνεται μέσα από κοινωνικές συγκρίσεις. Η συνειδητοποίηση ενός ατόμου ή μιας ομάδας ότι άλλα άτομα ή ομάδες διαθέτουν ένα αγαθό που τους λείπει, η έντονη επιθυμία και, συγχρόνως, η αίσθηση ότι αξίζουν αυτό το αγαθό διαμορφώνουν συνθήκες σχετικής αποστέρησης ή, απλά, αδικίας. Το αίσθημα αυτό αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση –αν και όχι πάντα ικανή– για την ανάληψη δράσεων προς αποκατάσταση της δικαιοσύνης. Κάτι τέτοιο εξαρτάται εν τέλει και από άλλους παράγοντες, όπως η αίσθηση των ατόμων ότι μπορούν να έχουν τον έλεγχο μιας κατάστασης και ότι η κοινωνική αλλαγή είναι εφικτή.

Τίποτε από τα παραπάνω δεν αποτελεί φυσική πραγματικότητα και τίποτε δεν καθορίζεται από ατομικές ιδιότητες ή ταλέντα. Πρόκειται για διεργασίες που διαμορφώνονται μέσα από την κοινωνικοποίηση, είναι δηλαδή ζήτημα παιδείας.

Αν πρόκειται να κρατήσουμε ένα χρήσιμο μήνυμα από τις διάφορες “επετειακές ημέρες”, αυτό δεν είναι ασφαλώς η πολιτικά ορθή ευθυγράμμιση με την εκάστοτε κυρίαρχη ερμηνεία του περιεχομένου τους, αλλά η διαμόρφωση ενεργά σκεπτόμενων και δρώντων πολιτών σε πλαίσια συμμετοχικής δημοκρατίας και αληθινά ίσων ευκαιριών.

Υπό αυτό το πρίσμα, η Παγκόσμια Ημέρα Κοινωνικής Δικαιοσύνης μας καλεί να στοχαστούμε διαλεκτικά πάνω στη νοηματοδότηση εννοιών όπως η δικαιοσύνη και η αδικία, σε μια οικουμενική προοπτική που διευρύνει τα κριτήρια των κοινωνικών μας συγκρίσεων και επιτάσσει αναπόφευκτα για την ανάληψη δράσεων που θα κάνουν τον μικρό μας πλανήτη ένα πιο ελεύθερο, ισότιμο και αλληλέγγυο τόπο για να ζει κανείς.

Βασίλης Παυλόπουλος

Αναπλ. Καθηγητής Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας
Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών